

JAK ŽIVÍ RODINU SÓLO RODIČE – PENÍZE, PRÁCE A SOCIÁLNÍ SYSTÉM V ČR

Radka Dudová, Ph.D.

Gender a sociologie

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

SÓLO MATKY A ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

- Životní úroveň rodin sólo rodičů je dlouhodobě nižší než u rodin se dvěma rodiči
- 31,3 % rodin s jedním rodičem a závislými dětmi je ohroženo chudobou, oproti 6,8 % rodin se dvěma dospělými a jedním dítětem a 8,9 % rodin se dvěma dětmi (ČSÚ 2012)
- 25,3 % domácností sólo rodičů má příjmy do 15000 Kč, 1,8 % má příjmy nižší než 5000 Kč měsíčně

Rodina	Současnou příjmovou situaci Vaší domácnosti pokládáte za:			
	plně vyhovující	vyhovující	spíše špatnou	velmi špatnou
rodina s jedním rodičem	1,8	44,3	39,1	14,8
rodina se dvěma rodiči	8,1	50	36,3	5,6

Zdroj: Vavřečková, Janata 2014; šetření VÚPSV 2012

- V roce 2001 dosahovaly dvourodičovské rodiny o 46 % vyššího příjmu než rodiny s jedním rodičem; v roce 1973 byl rozdíl 21,8 %. (Mikrocensus)
- Rozdíl narůstal během 90. let, nyní se zdá se stabilizoval
- Podle šetření SILC 2011: domácnosti sólo rodičů byly ohroženy chudobou v roce 2008 ze 40 %, v roce 2011 ze 35,6 % (Horáková a kol. 2013, VÚPSV)

Máte pocit, že jste chudá domácnost, resp. Považujete svoji rodinu za chudou?	Ano	
	2002	2012
	rodina s jedním rodičem	52,5
rodina se dvěma rodiči	32,4	33,2

Zdroj: Vavřečková, Janata 2014; šetření VÚPSV 2012

Děti ohrožené chudobou (Horáková a kol. 2013, VÚPSV):

- V domácnostech se dvěma rodiči a jedním dítětem je riziko asi 4krát nižší
- Se dvěma dětmi asi 2krát nižší
- Se třemi a více dětmi je víceméně stejné

- Rozhodující je pracovní postavení osoby v čele domácnosti (zaměstnanost, nezaměstnanost)

SÓLO MATKY A PRÁCE

Matky v dvourodičovských a jednorodičovských rodinách se závislými dětmi podle ekonomického postavení (průměr 2008-2012)

Ekonomické postavení matek	Rodiny se závislými dětmi		Rodiny s dětmi do 15 let	
	neúplné	úplné	neúplné	úplné
Celkem	100	100	100	100
Zaměstnané	73,6	67	64,7	58,4
na plný úvazek	68,1	60,4	58,1	50,9
na kratší úvazek	5,6	6,6	6,6	7,5
Nezaměstnané	9,5	4,9	11,7	5,4
Ekonomicky neaktivní	16,9	28,1	23,6	36,2

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

[http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/6b5c18eccf5e21d7c1256c4d0034d22b/7c4f2185474d7e42c1257b04003868c4/\\$FILE/czam020113analyza.pdf](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/6b5c18eccf5e21d7c1256c4d0034d22b/7c4f2185474d7e42c1257b04003868c4/$FILE/czam020113analyza.pdf)

SÓLO MATKY VÝDĚLEČNĚ ČINNÉ

Studie Kuchařová 2007 (Rodina a zaměstnání V. Neúplné rodiny. VÚPSV)

- Nejmladší dítě 4 roky – 50 % sólo matek výdělečně činných; 20 % nezaměstnaných
- Nejmladší dítě 5 let – 81 % matek výdělečně činných, 13 % nezaměstnaných
- Nejmladší dítě ve školním věku - 90 % výdělečně činných; takřka 10 % nezaměstnaných

NÁRŮST PREKÉRNÍ PRÁCE

- V České republice nízký podíl částečných úvazků (8,6 % ženy, 2,2 % muži);
- V letech 2008-2010 nárůst v následujících kategoriích:
- - získání práce **na dobu určitou** při vstupu do nového zaměstnání (36,5% žen a 32% mužů, z 15 % žen a 12% mužů v letech 2005-2007)
- - práce jako **OSVČ** (zejména ženy ve věku 20-24 let, ženy 30-34 let – nárůst o 74 %!, ženy starší 55 let; zejména proto, že nemají jiné možnosti)
- **Matky malých dětí a ženy se závazkem péče velmi často pracují v nestandardních režimech práce (výzkum Životní dráhy 2010)**
 - 1/3 matek s nejmladším dítětem mladším 6 let
 - 28 % matek s nejml. dítětem ve věku 6-10 let
 - 15 % matek s nejml. dítětem ve věku 10-15 let

SÓLO RODIČE JAKO PŘEDMĚT SOCIÁLNÍCH POLITIK

- Do roku 2007: delší nárok na peněžitou podporu v mateřství (37 týdnů), nyní 28 týdnů; do roku 2010: sociální příplatek, o 5 % vyšší.
- Delší nárok na podporu při ošetřování nemocného dítěte (+ 7 dní).
- Záchranná sociální síť v současnosti (2014):
 - Životní minimum: 4 880 Kč matka + dítě do 6 let; 7 420 Kč matka + 2 děti 6-15 let
 - Rodičovský příspěvek, porodné (do 2,4 násobku živ. minima)
 - Přídavky na děti (do 2,4 násobku živ. Minima, 500 - 700 Kč)
 - Příspěvek na bydlení (když 30 /35 % příjmu nestačí na zaplacení nákladů na bydlení, stanoven normativ; může činit několik tisíc; nutná nájemní smlouva či doklady o nákladech)
 - Dávky v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení)
- Fiskální zvýhodnění: daňová sleva na dítě 13 404 Kč.
- Další výhody?

MODEL 1: RODINA S JEDNÍM ŽIVITELEM, 1 PŘÍJEM VE VÝŠI POLOVINY HRUBÉ PRŮMĚRNÉ MZDY - 12550 Kč (V ROCE 2012)

	Bezdětný pár	Jeden rodič, 1 dítě 7 let	Dva rodiče, 1 dítě 7 let
Odvody na soc. a zdrav. poj.	- 1381	- 1381	- 1381
Daň z příjmu	- 2523	- 2523	- 2523
Daň. bonus na poplatníka	+ 2070	+ 2070	+ 2070
Daň. bonus na dítě	-	+ 1117	+ 1117
Daň. bonus na manželku	+ 2070	-	+ 2070
Čistý příjem	12786	11833	13903
Náklady na bydl. (Praha)	- 9000	- 9000	- 9000
Příspěvek na bydlení	+ 4525	+ 4858	+ 4134
Přídavky na dítě	-	+ 610	+ 610
Celkem	8311	8301	9647
Bonus na dítě		+ 0 %	+ 16 %

Zdroj: vlastní výpočty.

MODEL 2: RODINA S JEDNÍM ŽIVITELEM, PŘÍJEM VE VÝŠI HRUBÉ PRŮMĚRNÉ MZDY - 25101 KČ (V ROCE 2012)

	Bezdětný pár,	Jeden rodič, 1 dítě 7 let	Dva rodiče, 1 dítě 7 let
Odvody na soc. a zdrav. poj.	- 2762	- 2762	- 2762
Daň z příjmu	- 5046	- 5046	- 5046
Daň. bonus na poplatníka	+ 2070	+ 2070	+ 2070
Daň. bonus na dítě	-	+ 1117	+ 1117
Daň. bonus na manželku	+ 2070	-	+ 2070
Čistý příjem	21 433	20 480	22 550
Náklady na bydl. (Praha)	- 9000	- 9000	9000
Příspěvek na bydlení	+ 1498	+ 1830	+ 1107
Přídavky na dítě	-	-	-
Celkem	13 931	13 310	14 657
Bonus na dítě		- 4,5 %	+ 5 %

Zdroj: vlastní výpočty.

VÝZKUM MATEK SAMOŽIVITELEK 2006-2007

Radka Dudová, Šárka Hastrmanová 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: SOÚ.

- *...tak si myslím, že pokud ženská vlastně je sama, tak nikdy nemá šanci, tady nějaké alimenty jí nenahradí vlastně plat toho chlapa. Tak to vůbec. Tak je těžké, protože ty děti jsou zvyklé na tu životní úroveň a vysvětlit jim, že najednou už není ani na tu zmrzlinu, že samozřejmě se k žádnému moři nepojede. (Sylva, dcera 13, syn 7 let, práce ve vzdělávací agentuře)*
- *Protože my když jsme se rozváděli, tak P. byly dva roky, nebo dva a půl, M. akorát ve školce a absolutně bez šance práce. Jak jsem řekla malý dítě, nezájem a nebo teda takový služby, že to bylo od sedmi do sedmi do večera a to prostě nešlo nijak skloubit. (Gabriela, dcera 13, syn 10 let, uklízečka)*

STRATEGIE OBŽIVY – NÁVRAT K PŮVODNÍ RODINĚ

- *Mně hodně pomáhají rodiče. Mamka hodně dlouho marodila a dali jí do invalidního důchodu, takže je v částečném. Takže hodně pomáhá maminka a já jsem v práci (Hana, dcera 7 let, dělnice)*
- *Proč já bych měla chtít peníze po mém otci, když on má konečně svůj důchod a svůj život a já mám mu viset na krku. Ne, to jsou moje děcka a já si je musím uživit. A když se tatínek moc nezajímá, tak to musím zmáknout sama (Romana, dcera 18, syn 16 let; kuchařka)*

STRATEGIE OBŽIVY – POMOC STÁTU

- *Já jsem byla na mateřské, měla jsem dva a půl tisíce tehdá ještě a za to jsem koupila plínky a sunar. ... Tak jsem šla na sociálku, tam mně řekli, že můj manžel vydělával hodně peněz, tak oni mně nemůžou žádné dát, protože se to bere pozpátku rok. No a vlastně půjčovala jsem si od matky, protože jsem neměla na plyn (Olga, 32 let, podnikatelka, syn 5 let)*
- *Radši než někam chodit žebrať pro peníze. To budu radši sedět do dvanácti u počítače než abych se chodila někam ptát, aby mi někdo dal tisícikorunu na jídlo (Markéta, dcera 8 let, účetní)*

STRATEGIE OBŽIVY – PRACOVNÍ AKTIVITA I

- *Takže já jsem od těch osmi do těch deseti jenom chodila uklízet jakoby na tu poštu. Pak jsem byla teda jakoby na poště v práci, a soboty, neděle jsem chodila ještě roznášet občerstvení jakoby na schůze. ... No a nebo jsem chodila tady žehlit starým lidem košile (Petra, syn 13 let, poštovní doručovatelka)*
- *Ale musím se ohánět. Byly doby, kdy jsem měla i tři vedlejšáky. A to jsem to měla rozdělený třeba pondělí středa tam, úterý čtvrtek tam a pátek a třeba ještě jeden den tam. To jsem byla hotová. Až jsem si uhnala kýlu. (Gabriela, dcera 13, syn 10 let, uklízečka)*

STRATEGIE OBŽIVY – PRACOVNÍ AKTIVITA II

- *To byla tehdy strašná náhoda, že jsem si žádala ve fakultní nemocnici o místo zdravotní sestry, protože jsem původně zdravotní sestra. A oni potřebovali na záskok speciálního pedagoga do školy, tak jsem to na půl roku vzala. A už jsem u toho zůstala, že jsem si potom dodělala vejšku v Brně, už jsem vlastně učila pět let, takže jsem u toho už zůstala. (Naďa, učitelka, děti 14, 11 a 1 rok)*

STRATEGIE OBŽIVY – NOVÉ PARTNERSTVÍ

- *Takže vlastně já jsem se rozvedla a hned ten den jsem se vlastně přestěhovala, protože pro mne to de facto bylo takové jak když vysvobození, že jsem potkala svého nynějšího manžela (Veronika, uklízečka, děti 15 a 9 let)*
- *(Nový partner) mi jako dává nějaký peníze, ale já už nevím, po všech těch zkušenostech jako nechci, a na (synka) mi dává jako hodně, v porovnání s (bývalým manželem) jako víc peněz. Ale já nechci, aby on měl někdy pocit, že živil (nevlastní dceru). Člověk fakt neví nikdy co se stane. (Naďa, učitelka, děti 14, 11 a 1 rok)*

